

**Toespraak: Agnes van Ardenne, staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking
Over het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking en de toekomst van de
NCDO, Amsterdam, 15 januari 2003**

Dames en heren,

Een instelling als de NCDO is uniek. Geen ander land kent zo'n organisatie. Draaiend op overheidsgeld en toch op afstand van diezelfde overheid. Met als doel het draagvlak te versterken. Ik heb veel waardering voor de inspanningen van de NCDO de afgelopen jaren. Het financieren van ontwikkelingsorganisaties in Nederland is duidelijk weer core business. Daarbij wijst de NCDO sterker op de verantwoordelijkheid van individuele burgers. Terecht. Het debat over waarden en normen gaat over meer dan elkaar al dan niet groeten op straat in Nederland. Individuele burgers hebben ook een eigen verantwoordelijkheid als het gaat om mondiale vraagstukken als voeding, milieu en vrede. Wat kunnen we zelf bijdragen? Wat is het effect van ons eigen handelen op het Zuiden? Investeren in de publieke meningsvorming over zulke vragen vind ik van essentieel belang.

Tot nu toe ontving de NCDO een programmafinanciering. Maar bij een volwassen organisatie past een 'volwassen subsidie'. En dat is een subsidie voor de instelling als geheel. Geen aanvragen meer voor aparte programma's, geen tussentijdse verzoeken voor extra budget. Financiering van een totaalpakket. Gebaseerd op een beleidsplan, onderbouwd door een bedrijfsplan. Mijn waardering voor de NCDO komt tot uitdrukking in het budget dat ik voor de komende 4 jaar heb toegezegd: € 104 miljoen. Dat is een forse verhoging, het budget in 2002 was € 15 miljoen. Met dat extra geld kan de NCDO meer dan voorheen investeren in:

- Activiteiten die mensen mobiliseren op lastige thema' zoals het handelsbeleid, de WTO onderhandelingen of het klimaatbeleid. Strijden tegen strijdig beleid. Dat staat terecht bovenaan.
- Het programma Sport en ontwikkelingssamenwerking
- Het programma Kleinschalige Plaatselijke Activiteiten (KPA), in de volksmond de 'verdubbelingsregeling'. Dit programma leeft enorm. Scholen, kerken, buurthuizen, beroepsgroepen. Ze doen er allemaal een beroep op, allemaal mobiliseren ze hun eigen netwerk. Sommige van deze initiatieven willen verder professionaliseren. Ze willen investeren in een meer duurzame relatie met hun partners in het Zuiden. Het nieuwe KPA biedt hier nu ook de ruimte voor. Ontwikkelingssamenwerking is geen zaak van overheden alleen. Dat heb ik voortdurend onderstreept. En ook dat Nederland zich niet kan terugtrekken achter de duinen en dijken. Die geest ademt het KPA: betrokken burgers die zelf de handen uit de mouwen steken en daarbij ruggensteun krijgen van de overheid.

Met de NCDO hebben we een unieke organisatie. Dat kun je ook afleiden uit dit OESO-rapport. Geen land ter wereld investeert zoveel in bewustwording

en informatie over ontwikkelingssamenwerking als Nederland. Waartoe leidt dat allemaal? Dit gedegen onderzoek laat de internationale trends zien. Enerzijds stelt het gerust: OESO-breed is er een stevig draagvlak voor internationale samenwerking. Anderzijds toont dit onderzoek ook aan dat er in veel OESO-landen op het terrein van ontwikkelingseducatie nog veel werk aan de winkel is. In ons land nog het minst. Daar mogen we trots op zijn.

Om te voorkomen dat we al te zelfgenoegzaam worden, een paar vragen en opmerkingen naar aanleiding van het onderzoek.

1. Het rapport concludeert (blz 19) 'dat de omvang en sterkte van het draagvlak geen directe invloed heeft op de hoogte van de officiële ontwikkelingshulp.' Met andere woorden: het publiek heeft weinig tot geen invloed op de omvang (en naar ik aanneem ook de invulling) van het ontwikkelingsbudget en -beleid.

Hoe dit in andere OESO-landen is weet ik niet, maar voor Nederland waag ik deze conclusie te betwijfelen. Daarvoor maak ik een uitstapje naar de politieke actualiteit. Kijk naar de recente poging van Gerrit Zalm om van de omvang van de hulp een verkiezingsitem te maken. Aan het begin van de campagne pleitte Zalm openlijk en actief voor verlaging van het ontwikkelingsbudget ten faveure van extra geld voor criminaliteitsbestrijding.

Ik ben het volledig eens met Zalm dat ruimere markttoegang en een beter landbouwbeleid cruciaal zijn voor duurzame ontwikkeling. Maar daarmee alleen redt bijvoorbeeld Afrika het niet. We moeten ook helpen investeren in betere kwaliteit van de Afrikaanse producten, in meer onderwijs en gezondheidszorg, in de strijd tegen aids, in betere instituties, in infrastructuur. Handel én hulp. Dat is cocktail die werkt.

Recentelijk hoor ik de VVD steeds minder over bezuinigingen op OS. Nu de verkiezingen naderen heeft men blijkbaar eieren voor zijn geld gekozen, in het besef dat verlaging van het ontwikkelingsbudget niet gesteund wordt door de kiezers - hoe belangrijk die kiezers de criminaliteitsbestrijding ook vinden.

Kortom: de brede steun onder de bevolking beïnvloedt wel degelijk de hoogte van het budget. En heeft ook invloed op het politieke belang van Ontwikkelingssamenwerking. De meerderheid van de Nederlanders wil een minister terug. De Tweede Kamer heeft een motie van CDA en PvdA aanvaard die daarom vraagt.

Overigens ben je er niet alleen met een hoog budget en een minister. Het gaat ook om goed en effectief beleid - en op dat punt heb ik soms mijn twijfels bij de PvdA. Zo heeft Wouter Bos eind vorig jaar een curieus voorstel gedaan in een lezing voor studenten te Leiden. Hij wil overheden en bedrijven verbieden om handel te drijven met voedsel, zolang nog niet in de basisbehoefte aan voedsel voor de eigen bevolking voorzien is. Dat is het paard achter de wagen spannen. Ik hoop niet dat dit het type voorstellen is dat de vernieuwing in de PvdA kenmerkt. Ten eerste is het een illusie dat zo'n maatregel in een globaliserende wereld een schijn van kans maakt. Zo ver reikt de maakbaarheid niet, hoe graag de sociaal-democraten dat ook zouden willen. Ten tweede: boeren, burgers en ondernemers uit ontwikkelingslanden vragen niet om nieuwe handelsbelemmeringen. Ze willen juist handel kunnen drijven, toegang krijgen tot onze markten. Honger komt niet door tekort aan voedsel, maar vooral door tekort aan koopkracht en een zwakke positie in de besluitvorming.

Het is mooi dat de PvdA het budget op peil wil houden en een minister terug wil. Maar een hoog budget stelt ook hoge eisen aan de resultaten. En politieke invloed heeft alleen zin als je die goed gebruikt: voor een samenhangend beleid - niet om nieuwe drempels op te werpen.

2. De auteurs van het rapport pleiten voor vergroting van de kennis van het publiek over ontwikkelingssamenwerking. Dat is goed voor het draagvlak, kennis is macht, zo redeneren zij. Dit zal ik niet bestrijden, maar het roept wel de vraag op wat wij - professionals uit de ontwikkelingswereld - dan vinden dat het publiek precies moet weten. Immers, hebben wij niet de neiging de noodzakelijke kennis van het publiek te overschatten?

Laat ik een vergelijking trekken met de gezondheidszorg. Het publiek heeft daar een mening over. Men wil bij ziekte goed en snel geholpen worden tegen een redelijke prijs. En men vindt - terecht - dat de wachtlijsten in de gezondheidszorg moeten verdwijnen. Maar is daarvoor nodig dat het publiek de details kent van de discussies die specialisten in de gezondheidszorg hierover voeren? Dat lijkt me niet.

Ik maak dit uitstapje naar de gezondheidszorg omdat ik in de ontwikkelingswereld wel eens ongenueanceerde geluiden hoor over het publiek dat zo weinig van ontwikkelingssamenwerking weet.

Ik ben het ermee eens dat het kennisniveau hoger kan en moet. Maar het zou interessant zijn om eerst gezamenlijk vast te stellen wat de gemiddelde Nederlander dan wel geacht wordt te weten over het ontwikkelingsbeleid. De hoogte van het budget? Als percentage van het BNP én in absolute euro's? Moet men weten wat een MFO is? Moet men de Millenniumdoelen kunnen opdreunen?

We moeten het belang van kennis niet overdrijven. Belangrijker dan kennis is het diepe besef dat de immense armoede in de wereld onacceptabel is. Wij kunnen mensen die het veel slechter hebben dan wij, niet in de steek laten. Die gedachte is het fundament onder het draagvlak, concludeert het onderzoek. Dit besef zit de Nederlander, maar ook de meeste burgers van de andere OESO-landen, als het ware in de genen. Vanuit deze morele houding wil het publiek dat we aan ontwikkelingssamenwerking doen.

Het blijft daarbij zaak om ook de twijfelaars en sceptici over de streep te trekken. Door de resultaten helder voor het voetlicht te brengen. Maar ook door het argument van eigenbelang wat vaker in stelling te brengen. Wij als Westerse wereld zijn gebaat bij een stabiele, veilige wereld. Het rapport noemt dit argument ook. Ik citeer: 'Behalve de positieve verhalen over ontwikkeling, zouden opinieleiders en opvoeders explicieter begrip moeten vormen voor het feit dat onze lange-termijnveiligheid in hoge mate afhankelijk is van die van hun. Wat slecht is voor hen, is ook slecht voor ons.' Dat vind ik een zinnige aanvulling op de morele drijfveer.

3. Mijn laatste opmerking: er wordt in het rapport veel over draagvlak gesproken in algemene zin (het publiek, de Nederlander), maar weinig gedifferentieerd naar doelgroepen. Hoe vergroten we de steun en actieve betrokkenheid van het bedrijfsleven bij OS. Daarover staat weinig tot niets in het rapport, terwijl het zo belangrijk is. Dit is een belangrijk agendapunt voor NCDO en de ontwikkelingswereld. Hetzelfde geldt voor allochtonen en migranten. Hoe gaan we die betrekken bij OS? Want betrokkenheid - dit tot slot - is waar het in de kern om draait. Nederland heeft een traditie van maatschappelijke participatie. Zo'n 1,7 miljoen Nederlanders zijn in een of andere vorm betrokken bij ontwikkelingssamenwerking. Ik wens de NCDO heel veel succes. Bij het verder vergroten van dit aantal. En bij het nog beter vertalen van die macht van het getal in zichtbare bijdragen aan armoedebestrijding wereldwijd.